

Ministerie van Onderwijs, Cultuur & Wetenschap
T.a.v. de ministers Dijkgraaf en Wiersma
Postbus 16375
2500 BJ Den Haag

Betreft: Sectorplannen en buurtalenonderwijs

Utrecht, 24 april 2023

Hooggeachte ministers van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap,

Met deze brief reageren wij op de recente ontwikkelingen rond de Sectorplannen voor het domein Talen en Culturen. Wij zijn om te beginnen verheugd om te constateren dat het belang van dit onderwijs- en onderzoeksdomein en de ernst van de docententekorten Frans en Duits worden erkend. Over de voorgestelde maatregelen willen wij echter bij dezen onze bezorgdheid uiten, omdat wij menen dat zij het probleem niet bij de kern aanpakken en mogelijk zelfs een averechts effect zullen hebben.

De Visiegroep Buurtalen vraagt al enige jaren aandacht voor het feit dat het met Frans en Duits in het onderwijs over de hele linie niet goed gaat - zie daarvoor ons Manifest Buurtalen dat is ondertekend door ruim 8300 personen.¹ We zien met grote zorg dat het onderwijs in de buurtalen is beland in een negatieve spiraal van dalende aantallen examenkandidaten, krimpende aantallen lesuren, sterk verminderde doorstroom naar vervolgopleidingen Frans en Duits en groeiende docententekorten. Als deze tendens zich doorzet, zullen deze vakken op termijn niet meer kunnen worden aangeboden en zullen toekomstige generaties de talen van onze belangrijkste buurlanden niet meer beheersen. Gezien het grote economische, culturele en maatschappelijke belang van het Frans en Duits is dat een rampzalige ontwikkeling.²

¹ Geef Frans en Duits de ruimte in het onderwijs! www.buurtaalonderwijs.nl/manifest, 2018.

² Zie Centre for Information on Language Teaching and Research, *ELAN: Effects on the European Economy of Shortages of Foreign Language Skills in Enterprise* (London: Directorate General for Education and Culture of the European Commission, 2006); Koninklijke Nederlandse Academie voor Wetenschappen, *Talen voor Nederland* (Amsterdam: KNAW, 2018); Geerts, T. *Het economisch belang van het Frans ten opzichte van de andere schooltalen* (Arnhem: HAN University of Applied Sciences, 2021).

De directe aanleiding tot deze brief is het besluit inzake de Sectorplannen voor het wetenschappelijk onderwijs. Terecht hebben de decanen van de geesteswetenschappelijke faculteiten gepleit voor een gerichte investering in de Talen en Culturen, en wij zijn verheugd over de toekenning van structurele middelen voor dit domein. Het inbedden van talige expertise in bredere opleidingen en het verbreden van de toegang tot de lerarenopleidingen lijkt ons geen slechte ontwikkeling, mits goede afspraken worden gemaakt over de minimumeisen die aan een docent Frans of Duits worden gesteld.

Wat ons zorgen baart, is de intentie om 'toe te werken naar een gezamenlijk landelijk (bachelor)programma per taal voor de tekortvakken Frans en Duits'. Wij vrezen dat zo'n gezamenlijk programma de positie van de zelfstandige bacheloropleidingen verzwakt en op termijn leidt tot het sluiten van opleidingsplaatsen. Dit zou direct doorwerken in de academische docentenopleidingen aan de betreffende instellingen. Juist vanwege de grote lerarentekorten zou men op zoveel mogelijk plaatsen in het land routes naar het docentschap Frans of Duits moeten faciliteren. Het verbaast ons dan ook zeer dat een plan dat wordt gepresenteerd als een versterking van het onderwijs en onderzoek in de Talen en Culturen niet eerder voorziet in een regeling die het voortbestaan van de huidige (leraren)opleidingen Frans en Duits garandeert, ongeacht de studentenaantallen.

Deze zorgwekkende ontwikkeling is niet los te zien van de situatie in het hoger beroepsonderwijs, waar we ook een sterke daling zien in het aantal studenten aan de lerarenopleidingen Frans en Duits. Onderwijsinstellingen zien zich hierdoor genoodzaakt om het vakspecifieke onderwijsaanbod in te krimpen. Zo werd onlangs bekend dat de lerarenopleiding in Sittard overstapt op heterogene groepen, waarbij studenten Duits, scheikunde en natuurkunde in één klas terechtkomen.³ Een dergelijk besluit bevestigt ons in onze mening dat het huidige financieringsmodel van het hoger onderwijs een directe bedreiging vormt voor de kwaliteit van de opleidingen in de zogenaamde 'kleine talen'.

Wij doen dus een dringend beroep op u beiden om het voortbestaan van de huidige opleidingen Frans en Duits in het hoger onderwijs te garanderen, en roepen u op om deze problematiek bij de bron aan te pakken. Het is onze overtuiging dat de oorzaak van de lage studentenaantallen ligt in de manier waarop de schooltalen Frans en Duits in het voortgezet onderwijs worden aangeboden. Een eenzijdige focus op vaardigheidsonderwijs, en dan met name leesvaardigheidstraining, maken deze vakken weinig aantrekkelijk en uitdagend. Het feit dat veel scholen onvoldoende lesuren inroosteren om het onderwijs in Frans of Duits tot zijn recht te laten komen, versterkt deze tendens in hoge mate. Hierdoor hebben docenten onvoldoende ruimte om hun leerlingen zicht te bieden op de inhoud van de vervolgoopleidingen Frans en Duits en de mogelijkheden die zij bieden op de arbeidsmarkt. We horen ook steeds

³ Lerarenopleiding in Sittard gaat in 2024 een andere weg inslaan. Nationale onderwijsgids, 14 april 2023. www.nationaleonderwijsgids.nl/hbo/nieuws/65180-lerarenopleiding-in-sittard-gaat-in-2024-een-andere-weg-inslaan.html

vaker van schooldirecties die Frans en/of Duits zelfs helemaal uit het lesaanbod schrappen.

Intussen zijn er ook positieve ontwikkelingen te melden: er wordt op dit moment serieus werk gemaakt van een vakvernieuwing, die een deel van deze problemen adresseert oplossen en hopelijk ook de motivatie van leerlingen zal verhogen. Ook zijn er recent regionale vaksteunpunten opgericht die hun best doen om de doorstroom naar de talenopleidingen te stimuleren. In afwachting van de resultaten daarvan, lijkt het ons onverstandig om vanuit doelmatigheidsargumenten in te grijpen in de hbo- en universitaire opleidingen Frans en Duits. Juist daar zit immers ook de vakdidactische en wetenschappelijke expertise die nodig is om deze vakvernieuwing in goede banen te leiden.

Kortom: we zitten in een vicieuze cirkel die het voortbestaan van het onderwijs Frans en Duits bedreigt. Alle goed bedoelde plannen hebben deze negatieve tendens tot nu toe nog niet kunnen doorbreken. Daarom roepen we u op een integraal actieplan voor Frans en Duits in het voortgezet en hoger onderwijs te ontwikkelen. Daarin zou aandacht moeten zijn voor de volgende zaken:

- Er komt vanuit de overheid meer aandacht voor en erkenning van het maatschappelijk, (inter)cultureel en economisch belang van de buurtalen
- Er komt een landelijke promotiecampagne om de keuze voor Frans en Duits als examenvak te stimuleren, naar voorbeeld van de jarenlange campagne "Kies Exact"
- Alle leerlingen in de onderbouw en bovenbouw van vmbo, havo en vwo kunnen Frans en Duits kiezen, ongeacht hun profielkeuze
- Er komt doorlopende leerlijn voor vmbo, mbo, havo, vwo en hoger onderwijs, waarvan het ERK de basis vormt
- Scholen worden verplicht voldoende contacturen aan te bieden, zodat de afgesproken ERK-niveaus daadwerkelijk gehaald kunnen worden
- Het onderwijs in de talen wordt communicatiever, aansprekender en intellectueel uitdagender, in samenspel met het sterke en vernieuwende wetenschappelijke onderzoek dat aan de hbo's en universiteiten plaatsvindt
- Het centraal schriftelijk examen bestaat minimaal uit twee vaardigheden en het schoolexamen bevat de andere onderdelen
- Schooldecanen en docenten dragen een positief beeld uit van C&M-profielen en talenopleidingen
- De overheid garandeert een goed dekkend, regionaal gespreid aanbod aan lerarenopleidingen, universitaire bachelors en educatieve masters
- Opleidingen Frans en Duits in het hoger onderwijs krijgen extra financiële steun om ook bij lage studentenaantallen een stevig vakinhoudelijk onderwijsaanbod in de doeltaal te garanderen

Het is onze stellige overtuiging dat de negatieve spiraal doorbroken kan worden als het ministerie van OCW de voorwaarden schept waarin onze buurtalen in het voortgezet en hoger onderwijs kunnen floreren.

Wij zien uit naar uw reactie en zijn desgewenst graag bereid deze brief nader toe te lichten.

Met vriendelijke groet,

De Visiegroep Buurtalen:

Drs. Jos Brink en drs. Trees Aler, Sectiebestuur Frans, Vereniging Levende Talen

Drs. Kees van Eunen, Dirk Klein en Stijn Heusschen, Sectiebestuur Duits, Vereniging Levende Talen, werkgroep Deutsch macht Spaß en Vereniging van Lerarenopleiders Duits (VLoD)

Dr. Jeanette den Toonder en Dr. Maaïke Koffeman, Platform Frans

Dr. Camiel van Woerkum, lerarenopleider Fontys Hogeschool, initiator petitie Red het Frans in het VO

Marika Beier, docent Duits

Contactadres: Pieter Nieuwlandstraat 80, 3514HL Utrecht

E-mail: info@buurtaalonderwijs.nl